Євген Хриков

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРЕСИ НА ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ

Завдяки своїм властивостям педагогічна преса є найбільш ефективним засобом впливу на педагогічну практику. Реалізація потенційних можливостей педагогічної преси значною мірою залежить від аналізу її формоутворюючих, змістовних характеристик та корекції процесу функціонування цього соціального інституту. Тому розробка теоретичних засад такого аналізу стає важливою передумовою розвитку як педагогічної преси, так і педагогічної практики.

Переважна більшість науковців під час проведення своїх досліджень здійснює аналіз певних матеріалів педагогічної преси, але такий аналіз має вузьку спрямованість і найчастіше зорієнтований на деякі аспекти змістовних характеристик публікацій. Таке становище зумовлене недостатньою розробкою теоретичних засад аналізу педагогічної преси та її впливу на педагогічну практику. Підґрунтям для вирішення цієї наукової проблеми можуть стати закони та закономірності розвитку педагогічної науки, характеристика її функцій та загальнонаукові положення про аналіз документів.

Так, під час аналізу матеріалів педагогічної преси доцільно з’ясувати, який прояв знайшли закони та закономірності розвитку педагогічної науки: закон єдності редукціоналістського та холістського підходів у розвитку педагогічної науки; закон цілісності методологічних засад педагогічної науки; закон обумовленості розвитку педагогічної науки зовнішніми та внутрішніми чинниками; закон спирання педагогіки на антропологічно орієнтовані науки; закон взаємовизначення педагогічної науки та педагогічної практики; закон випереджального характеру розвитку педагогічної науки; закономірність залежності розвитку педагогічної науки від накопичення емпіричних фактів, розробки понятійно-категоріального апарату, виявлення закономірностей виховання; закон зближення світових моделей педагогічної науки [3].

Педагогічну пресу можна розглядати як складову педагогічної науки або як складову такого соціального інституту як преса. У першому випадку

педагогічна преса бере участь у реалізації функцій педагогічної науки. Серед них можна назвати пояснювальну, узагальнюючу, нормативну, перетворювальну, культуростворюючу, підтримуючу, накопичувальну, інформаційно-комунікативну [4].

У другому випадку педагогічна преса бере участь у реалізації функцій, характерних для преси взагалі: інформаційної, маніпулятивної, пропагандистської, регулятивної, загальнокультурної, комунікативної, нормативної, мотиваційної, дослідницької [2].

Перша точка зору на педагогічну пресу є більш педагогічною, а друга більш соціологічною.

Урахування методологічних засад аналізу впливу педагогічної преси на педагогічну практику дозволяє визначити його етапи та процедуру.

Етапи аналізу впливу педагогічної преси на педагогічну практику:

1. Аналіз соціально-педагогічного контексту.
2. Аналіз особливостей видань та надрукованих робіт.
3. Аналіз складу та особливостей авторів статей.
4. Аналіз та оцінка змісту педагогічної преси.
5. Визначення впливу педагогічної преси на педагогічну практику.

Будь-яка педагогічна наукова робота створюється у певних соціальних умовах, тому об’єктивна її оцінка неможлива без *аналізу соціально-педагогічного контексту* того часу, коли були проведені ті чи інші наукові дослідження.

Педагогічна преса є невід’ємною складовою соціального життя і разом з педагогічною наукою знаходиться під значним впливом соціальних зрушень. Визначення етапу соціального розвитку (*перше завдання аналізу соціально-педагогічного контексту)*, під час якого було створено ті чи інші наукові роботи, створює сприятливі умови для їх оцінки.

Для соціальних процесів характерними є етапи кризових проявів, перехідні періоди, періоди піднесення та стабільного функціонування. У залежності від етапу змінюється «ієрархія» функцій педагогічної науки та преси. Так, на етапі стабільного функціонування суспільства однією з провідних стає підтримуюча функція педагогічної преси. Освіта у такій ситуації функціонує в межах тієї чи іншої парадигми, і наука спрямовує свої зусилля на подальшу розробку та певне удосконалення цієї парадигми, пов’язане з частковими змінами у соціальному середовищі. Наукові дослідження та публікації у педагогічній пресі на таких етапах розвитку

спрямовуються на удосконалення вже існуючих педагогічних теорій, їх певне поглиблення. У радянські часи підтримуюча функція переважала усі інші, що обумовило певні кризові прояви у розвитку педагогічної науки. Саме тоді почалося тупцювання педагогіки на місці, повторення у публікаціях одних і тих же положень. На жаль, і зараз частина наукових публікацій спрямована на підтримку вже застарілих, неактуальних положень.

Так, наприклад, з 50-го до 87-го року минулого століття у часописі «Радянська школа» було надруковано 37 статей з проблеми внутрішкільного контролю [1]. Цей історичний термін можна вважати етапом стабільного функціонування суспільства. У зв'язку з цим можна висунути припущення про те, що педагогічна преса разом з педагогічною наукою у таких умовах була спрямована на реалізацію підтримуючої функції науки. Але таке припущення потребує перевірки на наступних етапах аналізу впливу таких публікацій на управлінську практику того часу.

У ситуації стабільного розвитку суспільства, якщо наука своєчасно не реалізує свою прогностичну функцію, неминуче наступає криза – спочатку в освітній сфері, а потім і в науці. У такі часи найважливішою стає перетворювальна функція науки. Її реалізація передбачає об'єктивний, неупереджений аналіз стану освіти та науки. Така рефлексія має здійснюватися за принципом «не засуджувати, а розуміти» причини кризового стану. Реалізація цього принципу залежить від системного охоплення об'єкта аналізу та співставлення отриманих результатів з прогресивними тенденціями розвитку освіти в країні та світі. Таким чином поєднується реалізація двох функцій педагогічної науки – прогностичної та перетворювальної.

Результатом реалізації цієї функції стає створення нових концепцій, теорій, які готують підґрунтя для появи нових освітніх парадигм.

У зв'язку із зазначеним важливо з'ясувати, на реалізацію якої з функцій науки спрямовані ті чи інші публікації у педагогічній пресі.

Другим завданням під час аналізу соціально-педагогічного контексту є визначення пануючих у час створення наукових робіт педагогічних парадигм та нормативних моделей діяльності, які регламентують вирішення тих чи інших практичних педагогічних проблем.

Під парадигмою ми розуміємо закріплену теоретичними положеннями, нормативними документами, традиціями, кадровими та матеріальними ресурсами стабільно, тривалий час функціонуючу систему діяльності

освітніх установ. Освітню парадигму характеризують особливості теоретичних засад діяльності освітніх установ, їх цілей і завдань, змісту освіти, форм, методів, засобів навчання, функції вихователів, позиції вихованців у навчально-виховному процесі, особливості управління навчальними закладами.

Серед чинників, що обумовлюють ефективність педагогічної діяльності, на першому місці стоїть освітня парадигма, на другому – система роботи навчального закладу, на третьому – особистість педагога. Тобто, сучасний етап розвитку науки вимагає, щоб окремі дослідження виконувались у межах об'ємних тем, орієнтованих на створення нових теорій, обґрунтування цілісних освітніх систем, систем діяльності окремих навчальних закладів. У таких умовах розвиток педагогіки та її вплив на практику стане більш ефективним.

Звернімося знову до попереднього прикладу. Для того, щоб оцінити публікації з проблеми внутрішкільного контролю, треба з'ясувати, яка управлінська парадигма панувала у 50-80-ті роки XX століття. Сучасна педагогічна наука характеризує таку парадигму як авторитарну. У внутрішкільному контролі це знайшло прояв у його орієнтації на всебічну регламентацію діяльності педагогів, що перетворювало їх із творчих працівників на слухняних виконавців. Таким чином, під час аналізу педагогічної преси важливо з'ясувати, з якими педагогічними парадигмами були пов'язані ті чи інші публікації, або під впливом яких вони знаходились.

Наступне завдання аналізу соціально-педагогічного контексту пов'язане з визначенням актуальної для часу, який досліджується, науково-практичної проблематики. З'ясувати її дозволяє аналіз архівних джерел та матеріалів педагогічної преси. Теми найбільш актуальных для свого часу досліджень визначали науково-дослідні установи, публікували часописи. Їм присвячували окремі рубрики у періодичних виданнях, їх обговорювали на засіданнях педагогічних рад загальноосвітніх шкіл.

Аналіз соціально-педагогічного контексту, у якому було створено ті чи інші публікації, виконує орієнтаційну функцію й дозволяє висунути припущення про можливий вплив тих чи інших публікацій на педагогічну практику. Але ці припущення потребують перевірки та конкретизації на наступних етапах дослідження.

На другому етапі аналізу впливу педагогічної преси на педагогічну практику доцільно провести *аналіз особливостей видань та надрукованих*

робіт. До системи педагогічної преси відносять наукові, науково-методичні, науково-популярні часописи, педагогічні газети, Інтернет-видання. Ці видання містять анотації, рецензії, аналітичні огляди, статті з досвіду роботи, теоретичні статті, теоретико-методичні статті. На цьому етапі необхідно з'ясувати, на яку категорію читачів орієнтоване видання, який воно має наклад, оцінити потенційну кількість читачів та потенційну кількість педагогічних працівників, які можуть використовувати запропоновані у пресі ідеї. Без цих даних неможливо об'єктивно оцінити масштаби впливу тих чи інших публікацій на педагогічну практику.

Більшість сучасних періодичних видань формулює свої вимоги до статей, які можуть бути надруковані. Ці вимоги можуть мати технічний, змістовний, технологічний і навіть методологічний характер. У США такі вимоги обумовлюють не тільки структуру статті, а і фактично процедуру отримання інформації, яку буде викладено в публікації. У зв'язку з цим на цьому етапі аналітичної діяльності доцільно з'ясувати вимоги того чи іншого видання до публікацій.

Принципове значення для забезпечення об'єктивності аналізу матеріалів педагогічної преси має визначення тих чинників, які вплинули на створення та публікацію тих чи інших статей. Розвиток науки значною мірою залежить від того, як формується дослідницька проблематика. До нашого часу збереглася традиція, за якою тематику наукових досліджень визначають самі науковці. Вважається, що вони глибоко та об'єктивно аналізують стан практики та науки і визначають актуальні теми. Але, якщо визнати, що педагогіка – переважно практично орієнтована (прикладна) наука, то можливо використовувати процедури формування дослідницької проблематики, які притаманні іншим наукам та іншим країнам. Так, у світі поширеною є практика спрямування досліджень на реалізацію потреб їх замовників.

Таким чином, реалізація завдань цього етапу передбачає з'ясування того, як формувалася дослідницька проблематика, та як вона відповідає потребам педагогічної теорії та практики свого часу. Відповідь на це питання характеризує важливі особливості надрукованих робіт.

Під час реалізації цього завдання треба враховувати, що в науці існують два підходи до тлумачення чинників, що впливають на її розвиток. Перший – екстерналістський, полягає у визнанні провідної ролі зовнішніх соціальних чинників. Другий – інтерналістський, визнає провідними внутрішні чинники.

До внутрішніх чинників розвитку педагогічної науки належать: рівень накопичених педагогічних знань; логіка розвитку педагогіки; наявність підготовлених науковців; методологічні засади педагогіки; галузева структура педагогіки; парадигмальна організація науки; стосунки у науковому співтоваристві.

Коментарів потребує недостатньо розроблене поняття «логіка розвитку педагогічної науки». На наш погляд, її характеризує: спирання наукових досліджень на накопичені раніше знання; постановка наукових проблем, які обумовлюються попереднім розвитком науки; розвиток певних попередніх наукових ідей; відповідність розвитку педагогічної науки об'єктивним соціальним потребам виховання, а не ідеологічним чинникам.

Поява та поширення наукових парадигм на певний час може прискорювати розвиток педагогічної науки та практики. Це пов'язане з тим, що парадигма задає усі головні складові педагогічного дослідження, його спрямованість, методологію, головні шляхи вирішення наукових проблем. Так відбувається доти, поки наукова парадигма перестає задовольняти потреби практики та стає гальмом у розвитку педагогічної науки.

Зовнішні чинники складають: об'єктивні потреби виховання; рівень розвитку суміжних наук; умови діяльності науковців; суспільний престиж педагогічної науки; законодавча база системи освіти; державні та міжнародні освітні програми; державне та інші види фінансування науки, гранти на проведення педагогічних досліджень.

У радянські часи провідну роль серед зовнішніх чинників відігравав ідеологічний фактор – партійні настанови. Таке становище порушувало логіку розвитку педагогічної науки та призводило до формалізації науки; її внутрішні чинники, пов'язані з самоорганізацією, переставали діяти. Так «жорстке» управління педагогічною наукою стримувало її розвиток.

Розгляд навіть тільки структури зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку педагогічної науки свідчить про те, що не можна погодитися ні з представниками екстерналістської, ні з представниками інтерналістської точок зору.

Зовнішні та внутрішні чинники розвитку педагогіки міцно пов'язані. Зовнішні чинники можуть впливати на розвиток педагогічної науки тільки завдяки впливу на науковців. Майже усі зовнішні чинники, крім потреб виховання, спрямовані на створення сприятливих умов для діяльності науковців, тому їх можна розглядати як засоби управління розвитком науки.

Але в той же час науковець є активною людиною, зі своїми науковими інтересами та мотивами діяльності, яка не підлягає повному зовнішньому управлінню.

Розвиток педагогічної науки є необхідною умовою ефективного функціонування сфери виховання. Саме ця сфера визначає спрямованість, зміст, пріоритети у педагогічних дослідженнях. Наявні у педагогічній практиці суперечності, актуальні завдання повинні впливати та впливають на розвиток педагогічної науки.

Галузева структура та спеціалізація видів педагогічної діяльності значною мірою визначає структуру педагогічної науки, структуру публікацій у пресі. Кількісні показники розвитку системи освіти значною мірою впливають на кількість науковців та наукових установ. Усе це свідчить про те, що педагогічна практика впливає на розвиток педагогічної науки, на зміст та спрямованість матеріалів у педагогічній пресі.

З іншого боку, педагогічна наука та педагогічна преса не може тільки відбивати наявний стан педагогічної практики. У такому разі значно зменшувався б сенс їх існування. Завдяки своїй перетворювальній функції педагогічна наука випереджує розвиток педагогічної практики і таким чином задає нові орієнтири розвитку освіти, пропонує ті чи інші засоби його реалізації. Педагогічна наука забезпечує теоретичне обґрунтування вирішення всіх педагогічних завдань, пов’язаних з визначенням мети, змісту, технологій освітньої діяльності, управління освітніми установами, підготовки педагогічних працівників.

Таким чином розвиток педагогічної науки обумовлюється впливом цілісної, взаємопов’язаної системи внутрішніх та зовнішніх чинників. Об’єктивна оцінка наукового доробку того чи іншого вченого можлива за умов з’ясування впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, які обумовили проведення педагогічного дослідження та публікацію його матеріалів.

Третій етап аналізу впливу педагогічної преси на педагогічну практику – це *аналіз складу та особливостей авторів статей*. Серед них виділяють науковців, науково-педагогічних, педагогічних працівників, керівників освітніх установ та установ управління освітою, журналістів та працівників суміжних сфер. На цьому етапі доцільно з’ясувати – є ця публікація поодинокою роботою автора з цієї проблеми, чи він різнобічно та глибоко досліджує цю проблему. Реалізація завдань цього етапу створює передумови для з’ясування змістовних характеристик матеріалів педагогічної преси.

Розглянемо приклад. Як ми зазначали, у 50-80-ті роки минулого століття у часописі «Радянська школа» було надруковано 37 статей з проблеми внутрішкільного контролю, авторами яких були працівники управлінських структур, керівники навчальних закладів, науковці. У 50-ті роки друкували свої роботи Ю.П. Горбенко, Г.Д. Гриневич, М.С. Данилев-ський, І.А. Полунськ, М.В. Поха, Д.Н. Тарнопольский, М.А. Якименко. Серед авторів цього періоду шестеро – це керівники шкіл, інші – працівники управлінських структур.

У 60-ті роки XX століття друкували свої роботи О.К. Бахмутська, Є.С. Березняк, В.К. Бойко, М.О. Костенко, М.Й. Розенберг, М.Ф. Сікач, З.Є. Степанова. Серед авторів цього періоду п'ятеро – це працівники управлінських структур, двоє – керівники шкіл.

У 70-ті роки XX століття друкували свої роботи М.А. Анжієвський, В.І. Бондар, Л.Д. Довганчук, В.П. Литовченко, В.А. Мартинюк, В.І. Могурян, Н.М. Островерхова, І.І. Сірченко, К.О. Сухих, В.З. Чабан, Г.А. Чепурний. Серед авторів цього періоду – п'ятеро керівників шкіл, троє працівників управлінських структур і троє науковців.

У 80-ті роки XX століття друкували свої роботи В.Ф. Беньковський, В.В. Вагін, С.І. Векслер, В.Т. Губенко, М.Й. Дзендзелюк, Н.К. Рентюк, О.А. Сай, В.М. Суриков, В.І. Товарницький. Серед авторів цього періоду п'ятеро керівників шкіл, двоє працівників управлінських структур і двоє науковців.

До наведених фактів треба додати і те, що зазначені фахівці були авторами поодиноких статей з проблеми внутрішкільного контролю. Тільки Н.М. Островерхова захистила у 1974 році кандидатську дисертацію з проблем раціоналізації внутрішкільного котролю за викладанням навчальних дисциплін. Узагальнення усіх цих фактів дозволяє зробити декілька припущень та висновків: 1) надруковані у 50-ті – 80-ті роки минулого століття статті були спрямовані на висвітлення досвіду внутрішкільного контролю; 2) статті цього періоду були спрямовані на висвітлення та розвиток пануючої у той час управлінської парадигми; на особливу увагу заслуговують публікації Н.М. Островерхової, яка найбільш глибоко займалася зазначеною проблемою. Але ці припущення необхідно перевірити під час змістовного аналізу відповідних публікацій у педагогічній пресі.

Четвертий, головний етап аналізу впливу педагогічної преси на педагогічну практику складає *аналіз та оцінка змісту педагогічної преси*. У

випадках вивчення значних масивів публікацій аналізу підлягає у першу чергу тематика статей. Після цього аналізують зміст статей та визначають його основні компоненти – факти та шляхи їх отримання (вивчення та узагальнення досвіду або дослідницький), методичні рекомендації, поняття, принципи, закономірності, тенденції та інші теоретичні положення.

Отримана таким чином інформація створює умови для відповіді на головне питання: в межах якої педагогічної парадигми автор чи автори виконували ту чи іншу роботу? Якщо таку роботу виконано у межах пануючої педагогічної парадигми, то вона спрямована на реалізацію підтримуючої функції педагогічної науки, її наукова новизна є обмеженою. Скоріше за все, така робота виконує ілюстративну функцію, або незначною мірою розвиває вже існуючі у науці положення.

Якщо така робота спрямована на обґрунтування нової педагогічної парадигми, то вона може містити більшу кількість нових наукових положень та бути спрямованою на реалізацію перетворювальної та прогностичної функцій педагогічної науки.

Під час аналізу змісту публікацій треба враховувати, що переважна більшість педагогічних досліджень є прикладом редукціоналістського підходу до вирішення наукової проблеми. Такий підхід виправдовується необхідністю глибокого дослідження окремих (локальних) проблем. Але він значно ускладнює використання наслідків окремих досліджень тому, що виховна діяльність має більш системний, цілісний характер порівняно з локальними дослідженнями незначних частин цієї реальності.

Холістський підхід до вирішення наукової проблеми не заперечує редукціоналістського. Якщо холістський підхід є основою формування цілісних масштабних педагогічних теорій, що складає перший крок на шляху формування педагогічних парадигм, то редукціоналістський підхід забезпечує конкретизацію шляхів вирішення окремих педагогічних завдань.

Ця особливість дозволяє зробити припущення про можливі масштаби впливу тих чи інших публікацій на педагогічну практику.

Диференціація наукового знання призвела до появи та розвитку цілої низки більшою та меншою мірою антропологічно орієнтованих наук – фізіології, медицини, генетики, психології, соціології, ергономіки, екології, політології. Особливістю виховання є все більша його орієнтація на цілісний розвиток людини та врахування всього комплексу чинників, які впливають на цей процес. У зв’язку з цим педагогіка здатна виконувати свої функції з

наукового забезпечення процесу виховання тільки при умові опирання на інші науки.

Вирішення педагогічних наукових проблем неможливе без широкого загальнонаукового та педагогічного кругозору дослідника, тому в історико-педагогічному дослідженні педагогічної преси важливо з'ясувати, наскільки науковець опирався на наробки суміжних з педагогікою наук.

Важливу інформацію дозволяє отримати аналіз методологічних засад, на яких ґрунтуються публікації у педагогічній пресі. У наш час поширеною залишається точка зору Е.Г. Юдіна на структуру методологічних засад науки, який визначає 4 рівня методології – філософський, загально-науковий, конкретнонауковий та рівень конкретного дослідження. Значні зміни зараз відбуваються у всіх рівнях методології педагогічної науки. Якщо за радянські часи філософський рівень методології пов'язували з марксистсько-ленінською філософією, то в наш час почали викорис-товувати філософські теорії нестабільності, постмодернізму тощо. На загальнонауковому рівні зберегли своє значення системний та діяльнісний підходи і починає поширюватися теорія самоорганізації – сінергетика. На конкретно науковому рівні відбувається адаптація методів інших наук для вирішення завдань педагогічної науки. Це пов'язане з тим, що у таких науках як соціологія, психологія формування дослідницького інструмен-тарію відбулося раніше. Крім того, педагогіка, психологія, соціологія мають споріднені предмети досліджень.

Але запропоновані моделі рівнів методології не повною мірою відповідають практиці педагогічної науки. Будь-яке педагогічне дослідження базується не тільки на філософських, загальнонаукових засадах та методах конкретної науки, а й на фундаментальних теоретичних положеннях цієї науки. Тобто, до третього рівня методологічних засад треба відносити не тільки методи тієї чи іншої науки, а і фундаментальні теоретичні положення педагогіки та споріднених наук.

Урахування цих особливостей при аналізі педагогічної преси дозволяє з'ясувати рівень методологічної культури авторів публікацій. Це пов'язане з тим, що у конкретному педагогічному дослідженні кожний науковець відповідно до мети та особливостей предмету свого дослідження визначає його філософські та загальнонаукові основи та обирає ті чи інші методи своєї дослідницької діяльності.

Ефективність розвитку як всієї педагогічної науки, так і ефективність проведення окремого педагогічного дослідження залежить від рівня розвитку та цілісності всіх рівнів методології педагогіки. Перші три рівні методології забезпечують відповідність педагогічного дослідження системі цінностей сучасного суспільства (перший рівень); найбільш ефективним шляхам вирішення соціальних проблем (другий рівень); тенденціям розвитку педагогічної науки (третій рівень). А четвертий рівень забезпечує технологічну реалізацію концептуальних засад дослідження, сформованих за допомогою перших трьох рівнів методології. У зв'язку з цим, чим більш обґрунтованою та цілісною є методологія того чи іншого дослідження, тим більш прогнозований вплив воно може здійснювати на педагогічну практику.

Розглянемо попередній приклад вивчення публікацій з проблеми внутрішкільного контролю. Аналіз назв 37 статей дозволяє виділити ключові поняття, які постійно повторюються: «контроль навчального процесу», «інспектування», «аналіз уроку», «досвід», «діяльність директора школи», «діяльність заступника директора школи», «удосконалення». Лише в назві однієї статті йдеться про наукові основи процесу аналізу уроку. Усі ці факти свідчать про обґрунтованість висунутих на попередніх етапах аналізу припущень, але остаточне їх підтвердження дозволяє зробити аналіз змісту статей.

Такий аналіз змісту 37 статей свідчить, що вони спрямовані на висвітлення та певне узагальнення досвіду внутрішкільного контролю. Ці статті є прикладом редукціоналістського підходу до вирішення наукової проблеми. Автори розглядали внутрішкільний контроль без зв'язку з іншими функціями управління та даними інших наук, орієнтувалися на існуючу практику, а не на теорію управління. Вони не приділяли уваги розробці понять, *пов'язаних з* цією проблемою. Зміст цих статей свідчить про те, що їх автори не мали чітко усвідомлених методологічних засад проведення своїх досліджень. Головним об'єктом контролю вони вважали діяльність вчителя, а не реалізацію мети управління. Всі публікації виконували функцію підтримки існуючої у той час авторитарної парадигми управління і не вносили нічого принципово нового у теорію управління. У зв'язку з цим такі статті не є науковими роботами.

Таким чином, вплив статей цієї спрямованості на педагогічну практику був специфічним. Ці статті легітимізували та поширювали авторитарну практику управління, виконували консервативну роль та не сприяли прогресивному розвитку загальноосвітньої школи.

Завершальним, п’ятим етапом аналітичної діяльності є *визначення впливу педагогічної преси на педагогічну практику*. Як ми зазначали, попередні етапи аналітичної діяльності дозволяють зробити припущення про можливий вплив педагогічної преси на педагогічну практику. Таке припущення потребує остаточної перевірки. Отримати факти про безпосередній вплив педагогічної преси дозволяє аналіз архівних матеріалів, протоколів засідань педагогічних рад, відгуків на статті, матеріалів обговорення певних статей, опитування сучасників (коли це можливо) того історичного періоду, який вивчається.

Але у науковців не завжди існує можливість вивчити такі документи. У такому випадку інформація, зібрана на попередніх чотирьох етапах аналізу, дозволяє отримати непрямі факти та зробити імовірні висновки. Таку можливість створює співставлення фактів про особливості етапу розвитку суспільства, пануючу педагогічну парадигму та нормативні моделі діяльності з рівнем новизни та практичної значущості матеріалів педагогічної преси. Саме така ситуація характерна для аналізу статей з внутрішкільного контролю. Зміст цих статей дуже яскраво відбиває поширену у той час практику контролю, тому його аналіз дозволяє зробити остаточні висновки про їх вплив на педагогічну практику.

Обґрунтованість та системність запропонованої у статті процедури аналізу впливу педагогічної преси на педагогічну практику обумовлює у разі її застосування отримання об’єктивних висновків у історико-педагогічних дослідженнях і дозволяє визначати шляхи подальшого підвищення ролі педагогічної преси у розвитку вітчизняної системи освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко О.В. Публікації й дисертації українських авторів з питань управління загальноосвітньою школою (друга половина ХХ століття): Бібліографічний покажчик. Луганськ: Альма-матер, 2005. – 72 с.
2. Ткачов І.В. Функції педагогічної преси в інституті освіти // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2002. – № 8 (52). – С. 248-251.
3. Хриков Є.М. Методологічна функція законів та закономірностей педагогічної науки у історико-педагогічних дослідженнях // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 40. – Херсон: ХДУ, 2005. – С. 37-42.
4. Хриков Є.М., Адаменко О.В. Педагогічна наука в Україні: стан та напрями розвитку // Шлях освіти. – 2003. – № 4. – С. 2-7.